

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349.6

Смолярчук Р. Ф.,

аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування України

РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЛІСІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ГРОМАД ТА КОЛГОСПНИХ ЛІСІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

THE DEVELOPMENT OF LEGAL REGIME OF COMMUNITY FORESTS AND COLLECTIVE FARM FORESTS ON THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE SOVIET PERIOD

Стаття присвячена дослідженню розвитку правового режиму лісів земельних громад та колгоспних лісів у радянський період. Досліджено особливості передачі селянам лісових площ у 20-х роках ХХ століття, проведено аналіз формування колгоспних лісів. Здійснено загальну періодизацію розвитку правового режиму лісів, переданих селянству в радянський період.

Ключові слова: ліс, лісокористування, ліси земельних громад, колгоспні ліси, радянське лісове законодавство.

Статья посвящена исследованию развития правового режима лесов земельных общин и колхозных лесов в советский период. Исследовано особенности передачи крестьянам лесных площадей в 20-х годах ХХ века, сделано анализ формирования колхозных лесов. Произведено общую периодизацию развития правового режима лесов, переданных крестьянству в советский период.

Ключевые слова: лес, лесопользование, леса земельных общин, колхозные леса, советское лесное законодательство.

The article is devoted the development of the legal regime of the community forests and collective farm forests during the Soviet period. The features of the transfer of forest lands to peasants in the 20's XX century was researched, analysis of formation of collective farm forests was determined. General periodization of the development of the legal regime of peasant forests in the Soviet period was produced.

Key words: forest, forest management, community forests, collective farm forests, Soviet forest legislation.

Постановка проблеми. На початку проведення аграрної реформи в незалежній Україні розпочалася трансформація колишніх колгоспів у колективні сільськогосподарські підприємства та перетворення колгоспної власності в колективну, а згодом – здійснення паювання майна і земель колективних сільськогосподарських підприємств та виділення земельних ділянок у натурі (на місцевості). Під час здійснення реформ не було вирішено юридичної долі лісів, що знаходилися на землях, переданих у довічне користування колишніх колгоспів, і які в ході аграрної реформи паюванню не підлягали. У зв'язку з такою законодавчою прогалиною стан цих лісів значно погіршився, здійснюються неконтрольовані вирубки тощо. Тому необхідним є, зокрема, вивчення досвіду правового регулювання охорони і використання лісів земельних громад та колгоспних лісів у радянський період, аналіз їх правового режиму на основі історичного методу дослідження, що сприятиме розробці сучасної концепції правового режиму земель лісового фонду під колишніми колгоспними лісами.

Аналіз публікацій. Питання регулювання відносин щодо використання й охорони лісів земельних громад та колгоспних лісів були висвітлені такими вченими як: В.К. Биковський, Р.В. Блінніков, Л.І. Дембо, Л.О. Заславська, Д.Н. Ісупова, Б.В. Кіндюк, Д.М. Конокотін, О.І. Крассов, О.В. Кулікова,

В.І. Лозо, В.П. Печуляк, Г.М. Полянська, Н.Г. Юрчишин та ін., проте всеохоплюючого аналізу розвитку правового режиму лісів, переданих селянству за радянського періоду проведено не було.

Метою статті є встановлення особливостей формування лісів земельних громад та колгоспних лісів на території України, законодавчого регулювання їх охорони і використання в радянський період.

Одним з основних принципів, покладених в основу розвитку радянської держави, була ідея про суспільну власність на засоби виробництва, що законодавчо втілювалася шляхом встановлення загальнонародної (державної) власності на природні ресурси, зокрема, й на ліси. Так, із приходом більшовиків до влади, проведенням націоналізації землі та інших природних ресурсів, держава стала єдиним власником лісів. Тому в радянський період, від самого його початку до розпаду СРСР, всі ліси перебували винятково в державній власності.

Згідно з «Декретом про землю» прийнятого II Всеросійським з'їздом Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів від 27 жовтня 1917 року [1], а саме п. 2 «Селянського наказу про землю», який є невід'ємною частиною Декрету, «всі надра землі ... а також ліси і води, що мають загальнодержавне значення, переходять у виключне користування держави». Проте можливість закріплення за громадами лісів у майбутньому передбачено вже саме в цьому

Декреті. Зокрема, у цьому ж пункті Декрету встановлено, що «всі малі ... ліси ... переходять у користування общин, за умови завідування ними місцевими органами самоврядування».

Норми про націоналізацію лісів згодом було відтворено в Декреті Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (далі – РСФРР) «Про ліси» від 27 травня 1918 року [2], згідно зі ст. 1 якого «всяка власність на ліси в межах РСФСР відміняється назавжди». Ліси, що належали приватним особам та громадам було об'явлено без всякого викупу, явного або прихованого, всенародним надбанням РСФРР (ст. 2 Декрету «Про ліси»). Водночас ст. 7 цього Декрету передбачалася можливість вилучення Центральним Управлінням Лісів Республіки за поданням місцевих органів Радянської влади після технічного дослідження зі складу лісів чагарникових та деревних *насаджень місцевого сільськогосподарського призначення*, що знаходилися на основних земельних наділів селян, або призначені для розчищення та вирубування з підпорядкуванням цих площ дії Закону про соціалізацію землі. Згідно зі ст. 8 Декрету порядок користування насадженнями місцевого сільськогосподарського призначення встановлюється сільською і волосною Радянською владою під загальним керівництвом повітової Радянської влади. Норми Декрету «Про ліси» підлягали застосуванню також на території Української Соціалістичної Радянської Республіки (далі – УСРР) згідно з пунктом 2 Декрету Ради Народних Комісарів (далі – РНК) України «Про охорону лісів» від 26 лютого 1919 року, яким постановлено в лісовій справі керуватися законом про ліси, прийнятому в Російській Республіці [3].

У Положенні «Про основні засади організації земельної справи на Україні» затверджені Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом (далі – ВУЦВК) від 22 січня 1920 року [4] вже застосовано поняття «ліси місцевого значення», у п. 8 ч. 2 Розділу I якого закріплено, що останні поряд із землями колишнього нетрудового використання (як-от приватновласницькі, монастирські, церковні, казенні та інші) розподіляються між окремими сільськими громадами і громадянами, і використовуються ними ж із додержанням правил про охорону лісів.

Деяко інакше питання щодо націоналізації лісів вирішували згідно з Декретом РНК «Про націоналізацію всіх колишніх казенних, удільних, монастирських, міських і поміщицьких лісів» від 03 квітня 1920 року [5], у п. 1 якого постановлено, що всі ліси, які ростуть в межах УСРР, що належали раніше казні, уділам, монастирям, поміщикам, містам, організаціям і нетрудовому населенню проголошуються державним надбанням УСРР без всякого викупу. Однак, вказаний перелік не містив колишніх лісів селянських громад, а відповідно до п. 3 вказаного Декрету, ліси, які належали окремим селянським громадам, що представляють собою для всієї УСРР високу цінність, підлягають націоналізації кожний раз по окремій постанові центральної влади, з попе-

реднім технічним і економічним обстеженням лісів, на особливих умовах. Таким чином, з огляду вищенаведених положень Декрету, певні лісові масиви, що належали сільським громадам повинні були націоналізуватися за окремим рішенням центральної влади республіки. Але так чи інакше, всі ліси, кому б раніше вони не належали: казні, уділам, монастирям, поміщикам, містам, різного роду організаціям, нетрудовому і трудовому населенню, громадам, так само як і ліси подвірні, різного роду лісові площі згідно п. 5 даного Декрету мали надаватися в управління місцевих лісових органів з метою задоволення потреб держави, трудових селянських господарств і міського пролетаріату.

Загалом, націоналізація лісів негативно вплинула на права селян в задоволенні їхніх потреб в деревині та лісових матеріалах, що стало причиною масових неконтрольованих вирубок. В той же час, реформи в лісовій галузі в постреволюційний період, що були направлені на закріплення права державної власності на ліси, формування нових підходів до лісового права, таких як платність лісокористування, доступність загального лісокористування, цільове призначення використання лісів, централізоване управління лісовим господарством, спеціальна охорона лісів, загалом зіграли позитивну роль у розвитку вітчизняного лісового законодавства.

Важливою подією в розвитку лісового права радянської України стало ухвалення постановою ВУЦВК від 03 листопада 1923 року Закону про ліси УСРР [6] – основного акту лісового законодавства того часу. Саме в Законі про ліси УСРР вперше у вітчизняному законодавстві було введено поняття «єдиного державного лісового фонду», тобто фонду, що міститиме в собі всі ліси та землі, призначені для вирощування деревини і для потреб лісового господарства, що відмежовані в установленому порядку від земель іншого призначення, та визначено такий власністю держави. З часу прийняття Закону про ліси УСРР, з метою задоволення потреб народного господарства в деревині та централізації ведення лісового господарства, всі ліси УСРР, за винятком окремих дрібних лісових ділянок, що розташовувалися на площах трудового землекористування окремих дворів і не мали захисного або водоохоронного значення, передано під управління Всеукраїнського Управління Лісами Народного Комісаріату Земельних Справ УСРР (далі – ВУПЛ НКЗС).

З прийняттям Закону про ліси УСРР встановлено можливість передачі лісових ділянок у користування сільських громад, а також трудовим об'єднанням селян, зокрема колгоспам. У ст. 3 цього Закону закріплено, що «НКЗС може передати лісові ділянки, що належать до складу державного лісового фонду, якщо така передача не порушує інтересів державного лісового господарства, на користування товариствам і об'єднанням селянської трудової людності (колгоспам, комнезамам та ін.), органам комунального господарства, радгоспам та іншим державним об'єднанням чи установам».

Здійснення ж фактичної передачі селянам лісів було розпочато після прийняття постанови ВУЦВК і РНК УСРР «Про ліси трудового користування та про задоволення селянства лісами і побічним користуванням із державних лісів УСРР» від 27 травня 1925 року [7]. Згідно з вищеназваною постановою передбачалося до 01 серпня 1925 року виділити до 25% від загальної площі лісового фонду, обмеженого у встановленому порядку, у безстрокове безоплатне користування громад та об'єднань селянського трудового населення із встановленою нормою, що визначалася площею колишніх селянських лісів, місцевими умовами лісокористування, і вимогами правильної організації лісового господарства. Під об'єднаннями селянського трудового населення у вказаній постанові розуміли окремі земельні громади, що виділилися зі складу колишніх громад, як-от: комуні, артілі, групи відрубників, хуторян тощо.

До складу лісових площ, що передавалися громадам та об'єднанням селянського трудового населення, насамперед повинні були входити всі так звані «ліси колишнього трудового користування» (абз. 1 п. 2 постанови) до складу яких належали колишні селянські ліси, зокрема надільні, громадські, товариські та колишні ліси окремих селян – власників.

Крім того, селянам у порядку землевпорядкування лісового фонду надавали ділянки «лісів колишнього нетрудового користування» (абз. 2 п. 2 постанови), тобто лісів до складу яких належала основна частина колишніх приватних (зокрема, поміщицьких) лісів, і частина громадських (зокрема, церковних, монастирських) та державних лісів за умови, що: 1) їх площа не більше 50 десятин (що становить 54,5 га); 2) вони є відокремленими від інших масивів; 3) ці ліси не становлять експортного або промислового значення. До лісових площ не більше 50 десятин, що мають таке особливе експортне або промислове значення належали, зокрема дубові або соснові насадження, у яких середня товщина стовбура на висоті грудей становить 8 вершків (приблизно 35 см) і більше, якщо кількість дерев такого розміру складає не менше 1/3 загальної кількості дерев пробної десятини [8]. Крім того, під час передачі селянству лісових ділянок колишнього нетрудового користування слід було враховувати навчальні та господарські інтереси сільськогосподарських і лісових навчальних закладів, а також інтереси інших державних і господарських організацій (прим. до абз. 2 п. 2 постанови).

Проте, на нашу думку, не можна розцінювати передачу (повернення) радянською владою в 1925 році частини націоналізованого лісового фонду держави в користування земельних громад лише винятково як акт влади, що здійснений в інтересах селянства з метою задоволення його потреб у деревині та інших лісокористувань, оскільки селянству передавали ліси, що не мали потрібного народногосподарського значення для економіки держави. Також заслуговує на увагу те, що ведення лісового господарства державними лісгоспами в усіх націоналізованих лісах було економічно недоцільним та

невиправданим, з огляду на наявність значної кількості невеликих лісових ділянок, що розташовувались одна від одної на значних відстанях, і відсутність необхідної кількості працівників лісової сфери для їх належної охорони.

На думку Б.В. Кіндюка, реституція селянських лісів була, подібно до інших заходів «нової економічної політики», всього лише тимчасовим тактичним відступом від генеральної лінії радянського керівництва на тотальне одержавлення економіки й усього громадського життя з магістральною метою побудови комунізму [9, с. 70]. Однак слід не погодитись із висловленою позицією автора про те, що процес передачі лісів селянам був припинений із політичних причин. На противагу зазначеному слід вказати, що, по-перше, Постанову ВУЦВК і РНК УСРР від 27 травня 1925 року в частині передачі лісів селянству, замість наміченого трьохмісячного терміну, повністю було виконано лише майже через рік після її прийняття [10], а припинено подальше виділення лісів із держлісфонду за відсутністю лісових ділянок, які б відповідали критеріям, визначеним у п. 2 цієї Постанови. По-друге, селянам замість передбаченого розміру передачі

25% лісів республіки, фактично було надано 40% лісового фонду України, що можна пояснити незавершеним землевпорядкуванням лісового фонду, відсутністю повних відомостей про площі колишніх селянських лісів та лісів колишнього нетрудового користування площею до 50 десятин на час прийняття зазначеної Постанови. Так, наприклад, Полтавською окружною землевпорядною нарадою було затверджено до передачі сільським громадам 56 719 десятин лісової площі, що вдвічі перевищувало площу лісів, залишеної для потреб лісового господарства держави в Полтавському окрузі [11, с. 1].

У зв'язку зі здійсненням передачі лісів селянству, постановою від 17 лютого 1926 року ВУЦВК та РНК УСРР затверджено *Правила про порядок ведення господарства в лісах, переданих у користування громадам та об'єднанням селянського трудового населення, і про заходи, спрямовані на їх збереження й охорони* [12], якими встановлено права й обов'язки громад і об'єднань селянського трудового населення щодо переданих їм лісів, а також управлінські функції державних органів щодо загального нагляду за веденням господарства в цих лісах.

Слід зазначити, що чинний на той час Земельний кодекс УСРР від 29 листопада 1922 року [13] передбачав три способи землекористування для земельних громад: громадський, дільничний та товариський (ст. 91). Формами товариського порядку землекористування були: сільськогосподарське товариство спільного обробітку землі, сільськогосподарська артіль (колгосп) та сільськогосподарська коммуна. Однак доля соціалістичного сектору в загальному обсязі земельних громад в УСРР до початку проведення примусової колективізації була незначною – станом на 1928 рік лише 4% [14].

У зв'язку з проведенням примусової суцільної колективізації на території УСРР, земельні гро-

мади, що не здійснювали колективний обробіток землі було скасовано, їх майно та засоби виробництва передано новоствореним колгоспам. Пунктом 4 постанови ВУЦВК та РНК УСРР «Про скасування земельних громад у районах суцільної колективізації, а також у селах, де більшість бідняцько-середняцького складу людності охоплено виробничою сільськогосподарською кооперацією» від 25 лютого 1930 року [15] було передбачено, що «ліси, що знаходились у користуванні скасовуваних земельних громад, передаються: в районах суцільної колективізації – кущовим об'єднанням сільськогосподарських колективів, а в інших місцевостях – відповідним кооперативним товариствам».

Уперше в радянському законодавстві УСРР саме поняття «колгоспний ліс» зустрічається в постанові РНК УСРР «Про випас худоби в лісах» від 07 травня 1933 року [16], яка розрізняє вже державні та колгоспні ліси. Зазначеною постановою було дозволено випас коней та великої рогатої худоби колгоспів, відповідно – у всіх державних і колгоспних лісах УСРР, за винятком молодняків, що не досягли висоти росту худоби, сіножатей та сільськогосподарських угідь у лісових господарствах.

Після завершення примусової колективізації, з метою поліпшення господарювання в лісах місцевого значення, посилення контролю за правильним веденням господарства й забезпечення розгортання агролісомеліоративних робіт постановою ВУЦВК та РНК УСРР «Про ліси колгоспні та місцевого значення» від 20 липня 1934 року [17], всі ліси колишніх земельних громад площею до 100 га було передано колгоспам, а площею понад 100 га визнано лісами місцевого значення та підпорядковано райвиконкомам. Самі ж колгоспи були зобов'язані в переданих їм лісах суворо додержуватися режиму рубок та правил лісового користування, встановлених законом для лісокультурної зони, і забезпечити в цих лісах планове господарювання, меліорацію та лісонасадження.

Тривалий час правовий режим колгоспних лісів не був визначений, оскільки постанову ВУЦВК і РНК УСРР «Про ліси трудового користування та про задоволення селянства лісами і побічним користуванням із державних лісів УСРР» від 27 травня 1925 року вищенаведеною постановою від 20 липня 1934 року було скасовано й доручено НКЗС УСРР видати положення про ліси колгоспні та місцевого значення протягом двох декад. Однак таке положення у визначений термін, та надалі аж до 1948 року так і не було видане. Водночас чинною до цього ж часу залишалася постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 17 лютого 1926 року [12], що регулювала порядок ведення лісового господарства в лісах, переданим громадам і об'єднанням селянського трудового населення.

Першим підзаконним нормативно-правовим актом, яким було встановлено правовий режим колгоспних лісів, стала постанова Ради Міністрів Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – РМ УРСР) від 19 квітня 1948 року № 607 [18], якою було затверджено Положення про ліси, пере-

дані колгоспам і земельним громадам, та скасовано решту чинних актів щодо лісів, переданих громадам та об'єднанням селянського трудового населення. У зв'язку з тим, що в західноукраїнських областях, приєднаних до УРСР в 1939–1945 роках на час прийняття цієї постанови не було завершено колективізацію, тому відповідно до норми зазначеного Положення стосувалися також і лісів земельних громад. Внаслідок приєднання західноукраїнських земель до УРСР, площа селянських лісів зросла до 2,7 млн га, проте їх частка в загальній площі лісів знизилася до 26% [19]. Однак на ділі Положення про ліси, передані колгоспам і земельним громадам від 19 квітня 1948 року практично не застосовувалось, оскільки вже 26 червня 1948 року було скасовано постановою РМ УРСР № 1188 у зв'язку з затвердженням постановою РМ СРСР від 17 травня 1948 року № 1608 Положення про колгоспні ліси.

Положення про колгоспні ліси 1948 року вперше містило нормативно-правове визначення поняття «колгоспних лісів», якими згідно з п. 1 цього Положення були всі лісові ділянки, що знаходилися на землях, закріплених за колгоспами за державними актами на вічне користування землею.

Наступний етап розвитку правового режиму колгоспних лісів пов'язаний із затвердженням постановою РМ СРСР від 25 лютого 1955 року № 317 нового Положення про колгоспні ліси, та затвердженням постановою Мінсільгоспу СРСР від 30 червня 1955 року Правил ведення господарства в колгоспних лісах, які згодом було змінено Положенням про колгоспні ліси від 4 березня 1968 року та Правилами ведення господарства в колгоспних лісах від 19 березня 1969 року, які своєю чергою з незначними змінами діяли аж до ліквідації колгоспів.

На законодавчому рівні колгоспні ліси як окрему частину єдиного державного лісового фонду виокремлено лише в Основах лісового законодавства Союзу РСР та союзних республік 1977 року і згодом у Лісовому кодексі УРСР 1979 року.

Поряд із тим, що особливості ведення лісового господарства, охорони, захисту лісів, лісокористування та лісовідновлення в колгоспних лісах встановлювалися Положенням про колгоспні ліси та Правилами ведення господарства в колгоспних лісах, на колгоспні ліси поширювалися загальні норми лісового загальносоюзного та республіканського законодавства УРСР встановлені для лісів державного значення. Державний облік лісів і ведення державного лісового кадастру здійснювалися за єдиними для держави системами. Особливості проведення лісовпорядкування встановлювалися *Інструкцією із лісовпорядкування колгоспних і радгоспних лісів системи Міністерства сільського господарства СРСР*, затвердженої спільним наказом Мінсільгоспу СРСР і Держкомлісгоспу СРСР від 29 липня 1974 року, а вирахування норм лісокористування здійснювалося відповідно до *Методики розрахунку розміру лісокористування в колгоспних лісах*, затвердженої спільним наказом Мінсільгоспу СРСР та Держкомлісгоспу СРСР від 20 травня 1969 року.

Згідно з Положенням про колгоспні ліси 1968 року [20] керівництво організацією і веденням господарства в колгоспних лісах здійснювалося Мінсільгоспом СРСР та органами сільського господарства в союзних республіках і на місцях (п. 6 Положення), а державний контроль за станом колгоспних лісів і правильним використанням лісових ресурсів у колгоспах здійснював Держкомлісгосп СРСР та органи лісового господарства в союзних республіках і на місцях (п. 12 Положення), які також повинні були надавати колгоспам, міжгосподарським лісгоспам (лісництвом) допомогу в плануванні та організації ведення лісового господарства (п. 11 Положення).

Положенням встановлювалось, що колгосп, міжгосподарський лісгосп та лісництво безоплатно користуються деревиною і другорядними лісовими матеріалами з колгоспних лісів. Також безоплатний відпуск деревини на пні проводився членам цього колгоспу для будівництва або ремонту житлових будинків і господарських будівель, коли господарство потерпіло від стихійного лиха; за рішенням правління колгоспу членам колгоспу для будівництва житлових будинків і господарських будівель під час організованого переселення також інвалідам і пенсіонерам. В інших випадках ліс відпускався: 1) для задоволення особистих потреб членів колгоспу – зі знижкою 50% від такс на деревину з лісів державного значення; 2) іншим споживачам – за таксами на деревину на пні з лісів державного значення (п. 17 Положення).

Кошти, що отримували колгосп, міжгосподарський лісгосп (лісництво) за відпуск деревини на пні (попенна плата), або за відпуск деревини, переробленої самим колгоспом (міжгосподарським лісгоспом або лісництвом) у розмірі вартості деревини на пні (попенної плати) використовували винятково на ведення лісового господарства (лісовпорядкування, відновлення лісу, догляд за лісом, охорона і захист лісу, осушення лісових площ і т. ін.). Кошти ж, одержані колгоспом, міжгосподарським лісгоспом або лісництвом від продажу деревини, заготовленої (переробленої) в межах встановленого розміру

щорічного користування понад вартість її на пні (попенної плати), зараховували як грошовий дохід, розподіляли відповідно зі Статутом сільськогосподарської артілі або положення про міжгосподарський лісгосп чи лісництво (п. 19 Положення). Аналіз наявних прав та обов'язків, давав підстави науковцям дійти до висновків, що колгоспи були своєрідними лісокористувачами, що мали значно більші права й обов'язки, ніж інші лісокористувачі [21, с. 11].

Висновки. Отже, проаналізувавши розвиток правового режиму «селянських лісів» у радянський період, можна виокремити такі етапи його розвитку: 1) існування лісів громад як невідокремленої частини націоналізованого єдиного державного лісового фонду (1919–1925 роки); 2) формування лісів земельних громад (1925–1929 роки); 3) становлення колгоспних лісів через брак визначення їх окремого правового режиму (1930–1948 роки); 4) завершення становлення колгоспних лісів та формування їх як окремого правового інституту лісового права (1948–1955 роки); 5) розвиток колгоспних лісів як невід'ємної частини державного лісового фонду (1955–1992 роки).

Спільним на всіх етапах розвитку правового регулювання режиму лісів земельних громад та колгоспних лісів було покладення на користувачів, за якими закріплені такі ліси обов'язків із проведення за власні кошти впорядкування лісів, здійснення лісокористувань відповідно до планових науково-обґрунтованих розмірів. У таких лісах існував пільговий порядок відпуску деревини для задоволення потреб колгоспів (громад) або їх членів. Як одну з головних особливостей врегулювання правового режиму колгоспних лісів, слід вказати цілковиту залежність колгоспів та міжгосподарських лісгоспів від радянсько-партійного апарату та державних органів різної спеціалізації, з якими слід було погоджувати більшість господарських рішень під час ведення лісового господарства.

Перспективами подальших досліджень є аналіз розвитку правового режиму колишніх колгоспних лісів під час проведення земельної реформи в Україні в пострадянський період.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декрет о земле : Декрет II Всероссийского Съезда Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов 26 (27) октября 1917 г. // СУ РСФСР. – 1917. – № 1. – ст. 3.
2. О лесах : Декрет ВЦИК от 27 мая 1918 г. // СУ РСФСР. – 1918. – № 42. – Ст. 522.
3. Об охране лесов : Декрет СНК Украины от 26 февраля 1919 г. // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1919. – № 16. – Ст. 176.
4. Про основні засади організації земельної справи на Україні : Положення ВУЦВК від 22 січня 1920 р. // Збірник узаконень та розпоряджень Всеукраїнського революційного комітету. – 1920. – №. 1. – Ст. 4.
5. Про націоналізацію всіх колишніх казенних, удільних, монастирських, міських і поміщицьких лісів : Декрет РНК УСРР від 03 квітня 1920 р. // Збір законів і розпоряджень робітничо-селянського Уряду України і уповноважених Р.С.Ф.Р.Р. – 1920. – № 6. – Ст. 105.
6. Закон про ліси УСРР : Затв. пост. ВУЦВК від 03 листопада 1923 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського Уряду України. – 1923. – №. 46. – Ст. 575.
7. Про ліси трудового користування та про задоволення селянства лісами і побічним користуванням із державних лісів УСРР : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 27 травня 1925 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського Уряду України. – 1925. – №. 28. – Ст. 222.
8. Инструкция по пересмотру проектов землеустройства гослесфонда, утвержденных до издания декрета ВУЦИК'а и Совнаркома от 27 мая 1925 г. «О лесах трудового пользования и об удовлетворении селянства лесами и побочными пользованиями из государственных лесов УССР». Утв. Нар. ком. земледелия 05 июня 1925 г. – Х. : Издание Всеукраин. Централн. Управ. Лесами при НКЗ У.С.С.Р., 1925. – 19 с.

9. Кіндюк Б.В. До питання про тимчасову передачу лісів селянству за часів НЕПу / Б.В. Кіндюк // Юридична Україна. – 2011. – Вип. 1. – С. 66–70.
10. Про лісове господарство України : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 31 травня 1926 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського Уряду України. – 1926. – №. 34-35. – Ст. 264.
11. До всіх Райвиконкомів : Лист Полтавського окружного земельного відділу НКЗС УСРР від 14 листопада 1925 року № 14713 // Збірник законоположень та головних інструкцій щодо лісів, яких передано на користування громад та об'єднань селянської трудової людности. – Полтава, 1926. – 20 с.
12. Про порядок ведення господарства в лісах, переданих в користування громадам і об'єднанням селянської трудової людности, та про заходи, спрямовані на їх збереження й охорону : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 17 лютого 1926 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1926. – Від. 1. – № 13. – Ст. 102.
13. Земельный кодекс УСРР : Утв. пост. ВУЦИК УССР от 29 ноября 1922 г. // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1922. – № 51. – Ст. 750.
14. Про завдання збиральної кампанії та колективізації : Постанова ВУЦВК від 01 липня 1931 р. // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1931. – № 29. – Ст. 229.
15. Про скасування земельних громад : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 25 лютого 1930 р. // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1930. – № 6. – Ст. 63.
16. Про випас худоби в лісах : Постанова РНК УСРР від 07 травня 1933 р. // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1933. – № 23. – Ст. 303.
17. Про ліси колгоспні та місцевого значення : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 20 липня 1934 р. // Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1934. – № 25. – Ст. 209.
18. Положення про ліси, передані колгоспам і земельним громадам Української РСР : Затв. пост. РМ УРСР від 19 квітня 1948 р. № 607 // Збірник постанов і розпоряджень Уряду УРСР. – 1948. – № 8. – Ст. 31.
19. Сторожук В. Селянські ліси: сучасні проблеми в дзеркалі реформи земельних відносин [Електронний ресурс] / В. Сторожук, М. Попков // Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/514> – 01.11.2005 – Назва з екрану.
20. Положение о колхозных лесах : Утв. пост. Совета Министров СССР от 04 марта 1968 г. № 144 // СП СССР. – 1968. – № 5. – Ст. 24.
21. Заславская Л.А. Законодательство о колхозных лесах / Л.А. Заславская. – М. : Юридическая литература, 1974. – 136 с.